

ЗВІТ
з фундаментальної науково-дослідної роботи

**СТРАТЕГУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
ДЛЯ УКРАЇНИ**

Керівник НДР
заступник директора
з наукової роботи
д.е.н., професор
Ю.Б. Іванов

Харків, 2020

Мета дослідження:

розробка теоретико-методологічного забезпечення формування стратегічно орієнтованої економічної політики для України.

Завдання:

- узагальнити світовий та вітчизняний досвід прогнозування науково-технічного та економічного розвитку;
- розвинути теоретичні засади прогнозування науково-технічного та економічного розвитку як основи стратегічного планування;
- розробити концептуальні положення організації прогнозування науково-технічного та економічного розвитку в Україні;
- здійснити аналіз світового та вітчизняного досвіду застосування стратегування у державному регулюванні економіки;
- обґрунтувати теоретичні аспекти побудови системи стратегування як основи ефективної економічної політики;
- розробити методологію стратегування розвитку економіки України;
- узагальнити світову та вітчизняну практику й теоретичні засади розробки економічної політики;
- визначити теоретичні засади обґрунтування моделі економічної політики як засобу реалізації стратегії розвитку економіки;
- розробити концептуальні положення з вибору інструментарію за напрямками стратегічно орієнтованої економічної політики України.

Зміст

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

- 1.1 Основні тенденції макроекономічної динаміки в Україні
- 1.2 Законодавче забезпечення економічної політики в Україні
- 1.3 Практика стратегічного управління розвитком в Україні

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОГНОЗУВАННЯ В УКРАЇНІ

- 2.1 Нормативно-правове забезпечення прогнозування економічного та науково-технічного розвитку в Україні
- 2.2 Оцінка якості економічних прогнозів в Україні
- 2.3 Світовий досвід прогнозування економічного та науково-технічного розвитку
- 2.4. Концептуальні положення організації соціально-економічного розвитку України

РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

- 3.1. Стратегування у системі макроекономічного стратегічного управління
- 3.2. Світова практика стратегування
- 3.3. Законодавче забезпечення стратегування економічного розвитку України
- 3.4. Методичне забезпечення стратегування економічного розвитку

РОЗДІЛ 4. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

- 4.1. Теоретичні аспекти економічної політики
- 4.2. Принципи формування стратегованої економічної політики в Україні
- 4.3. Формування системи критеріїв оцінки ефективності економічної політики для України
- 4.4. Концептуальні положення обґрунтування вибору інструментарію економічної політики в Україні як засобу реалізації стратегії розвитку

ВИСНОВКИ

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Напрями аналізу макроекономічних тенденцій України

2. Періодизація формування законодавчого забезпечення економічної політики в Україні

Етапи розвитку економіки	Етапи формування економічної політики	Етапи економічних реформ [23]
1991-1995 рр. – стрімке падіння	1990-1991 рр. – 1994 р. – формування основ ринкової економіки, змішана ліберально-адміністративна політика	1991 – 1994 рр. – лібералізація цін, зовнішньоекономічної діяльності, мала приватизації
1995-1999 рр. – стагнація	1995-1999 рр. – створення основ грошово-кредитної, інвестиційної, податкової політики, посилення ринкових трансформацій	1995-2000 рр. – велика (грошова) приватизація, введення національної валюти
2000-2007 рр. – повільне зростання	2000-2014 рр. – завершення формування законодавчого забезпечення економічної політики, посилення соціальної орієнтації економічної політики	2000-2010 рр. приватизація за індивідуальними проектами, реформи у сфері соціального захисту і податків
2008-2010 рр. – криза		2010-2014 рр. – модернізація економічного розвитку
2011-2013 рр. – повільне короточасне відновлення		
2014-2015 рр. – соціально-політико-економічна криза	2014 р. – 2020р. (?) – повномасштабне реформування, радикально ліберальна політика	з 2014 р. – адаптація до умов та вимог євроінтеграції
2016 р. – по цей час – повільне відновлення.		

3. Науково-методичний підхід до прогнозування науково-технічного та економічного розвитку країни

Оцінка якості економічних прогнозів в Україні

Середня абсолютна відсоткова помилка консенсус-прогнозів на 2014-2018 рр.

Показник	MAPE для кожного року прогнозування, %					Середнє значення
	2014	2015	2016	2017	2018	
Номинальний ВВП, млрд грн	3,68	7,26	4,99	12,24	9,78	6,93
Обсяг експорту товарів та послуг, млрд дол. США	20,06	32,57	6,30	9,75	9,13	12,97
Обсяг імпорту товарів та послуг, млрд дол. США	17,65	36,03	6,54	16,78	16,08	16,22
Обмінний курс, грн/дол. США	19,34	21,66	1,98	3,95	4,98	6,96
Доходи зведеного бюджету, млрд грн	19,34	15,47	12,06	17,96	13,04	15,32
Видатки зведеного бюджету, млрд грн	6,52	11,32	9,98	15,16	12,21	10,64
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	2,63	7,41	7,16	15,25	11,97	7,61

Середня абсолютна помилка консенсус-прогнозів на 2014-2018 рр.

Показник	MAE для кожного року прогнозування, в.п.					Середнє значення
	2014*	2015	2016	2017	2018	
Реальний ВВП, % до попереднього року	5,98	5,38	1,37	0,37	0,24	1,31
Індекс споживчих цін (середній за рік), %	5,18	19,27	1,23	3,15	1,94	3,76
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), %	15,34	18,58	0,48	3,95	1,68	3,90
Індекс цін виробників промислової продукції (грудень до грудня попереднього року), %	19,96	10,58	19,62	5,40	4,33	9,94
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до економічно активного населення віком 15-70 років	–	0,87	0,4	0,37	0,34	0,46

4. Концептуальні положення організації прогнозування науково-технічного та економічного розвитку країни

- призначення – інструмент формування ефективної програми розвитку економіки країни та її регіонів;
- передумови – обов'язкове здійснення національного форсайт-прогнозу
 - на регулярній основі,
 - із широкомасштабним залученням наукової та бізнесової спільноти;
- узгодженість – врахування глобальних цілей розвитку;
- актуальність – урахування специфіки сучасного постіндустріального етапу розвитку економіки;

Результати:

- створення системи узгоджених у часі далеко-, довго-, середньо- та короткострокових прогнозів розвитку країни
- актуалізація стратегії розвитку країни

5. Головні проблеми стратегічного управління в Україні

- фрагментарність та неузгодженість вітчизняного законодавства стосовно розробки національних стратегічних документів;
- відсутність системного довгострокового прогнозування;
- відсутність дієвого механізму впровадження, моніторингу та коректування стратегій;
- відсутність необхідних інститутів розвитку;
- недостатня участь бізнес-структур, інноваційної спільноти, населення в плануванні соціально-економічного розвитку;
- орієнтація управління соціально-економічним розвитком на вирішення поточних завдань;
- відсутність необхідного досвіду в застосуванні різних сучасних технологій управління соціально-економічним розвитком;
- відсутність відповідної кваліфікації службовців для вирішення стратегічних питань

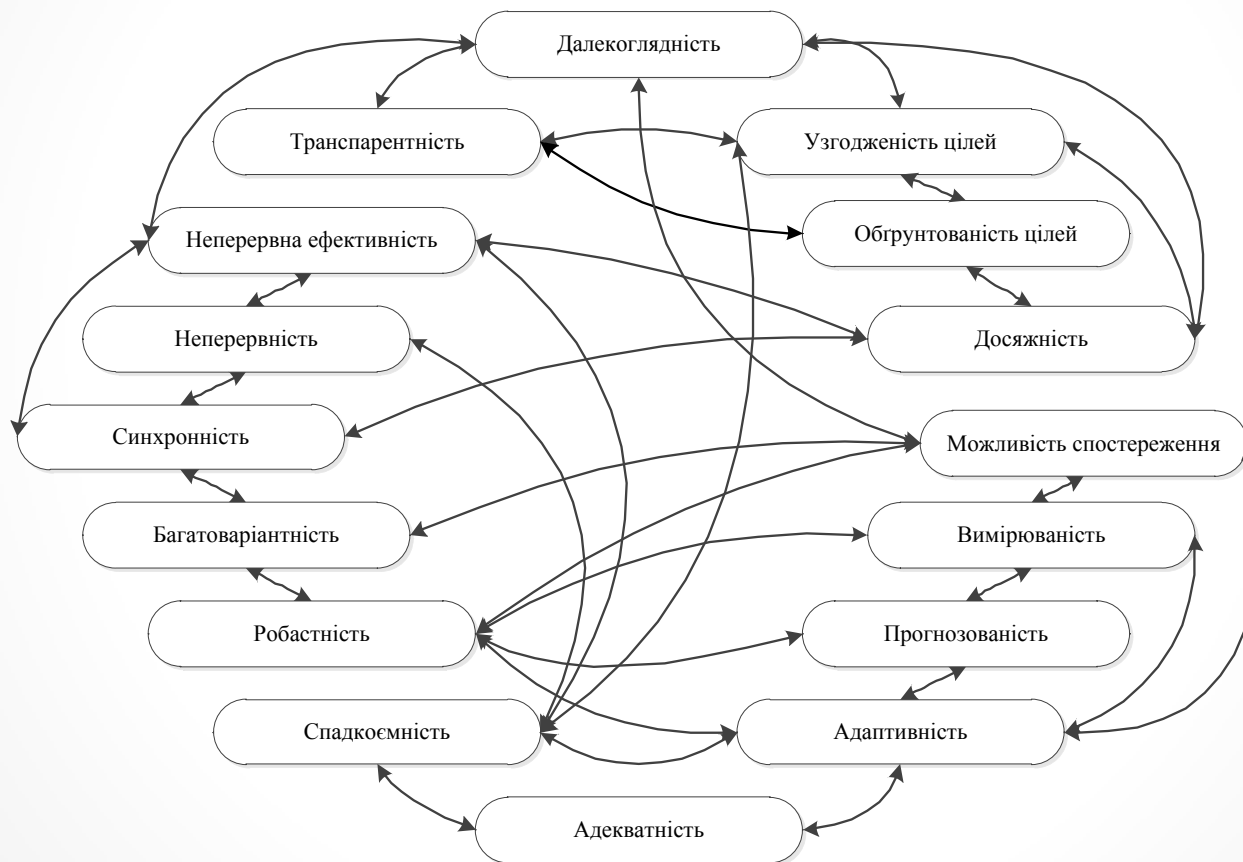
необхідність створення на законодавчому рівні системи стратегічного управління, встановлення далеко- та довгострокових стратегічних цілей та пріоритетів стійкого розвитку України та відповідного методичного забезпечення

6. Визначення складу та структури системи стратегічного управління розвитком країни

- включення стратегування як засобу реалізації функції цілепокладання, що дозволяє створити цілісну систему стратегічного управління розвитком та забезпечити вибір цільових орієнтирів економічної політики, узгоджених із стратегією розвитку країни

7. Принципи та концептуальні положення стратегування соціально-економічного розвитку України

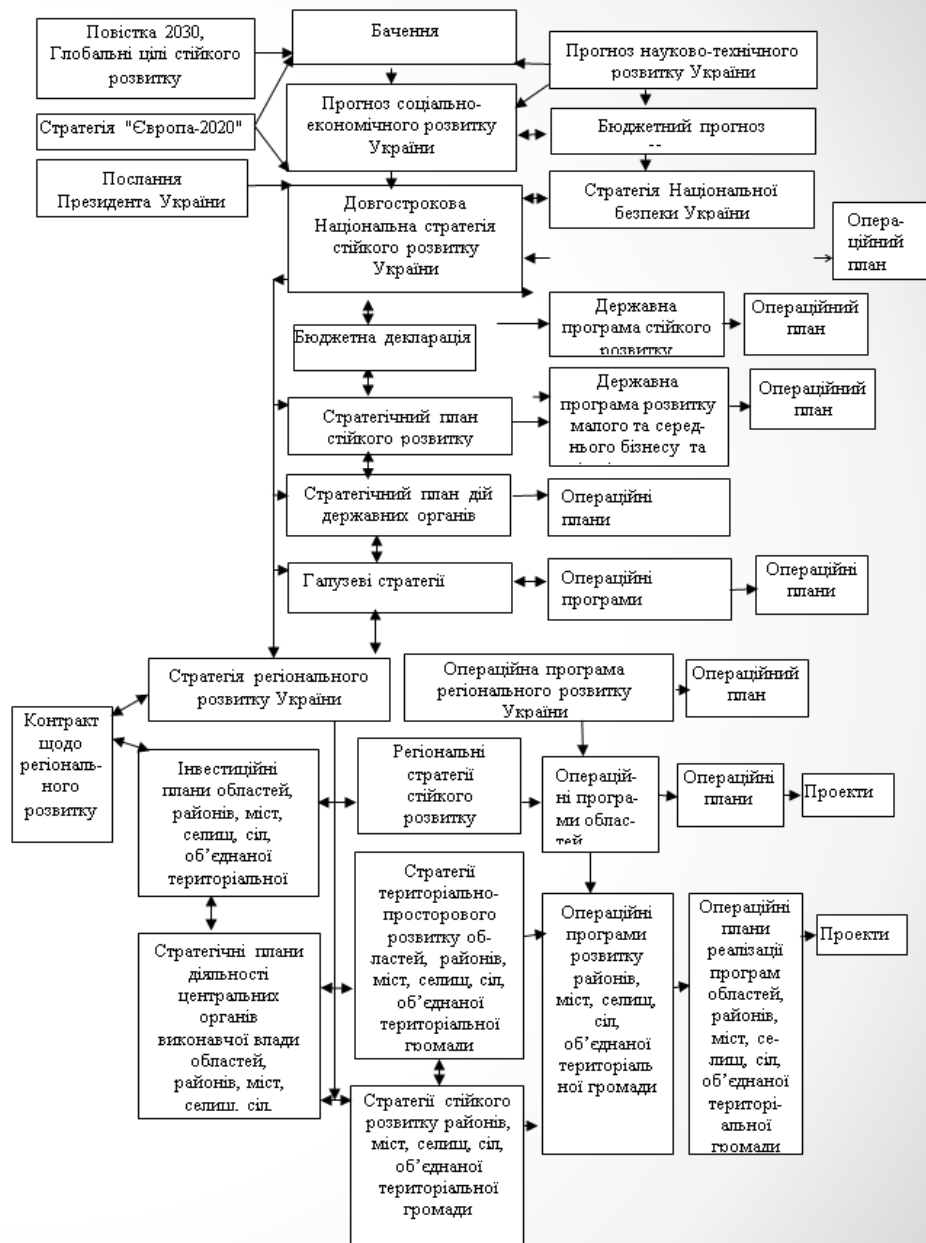
8. Проект Закону України «Про державне стратегічне управління»

ВИЗНАЧАЄ

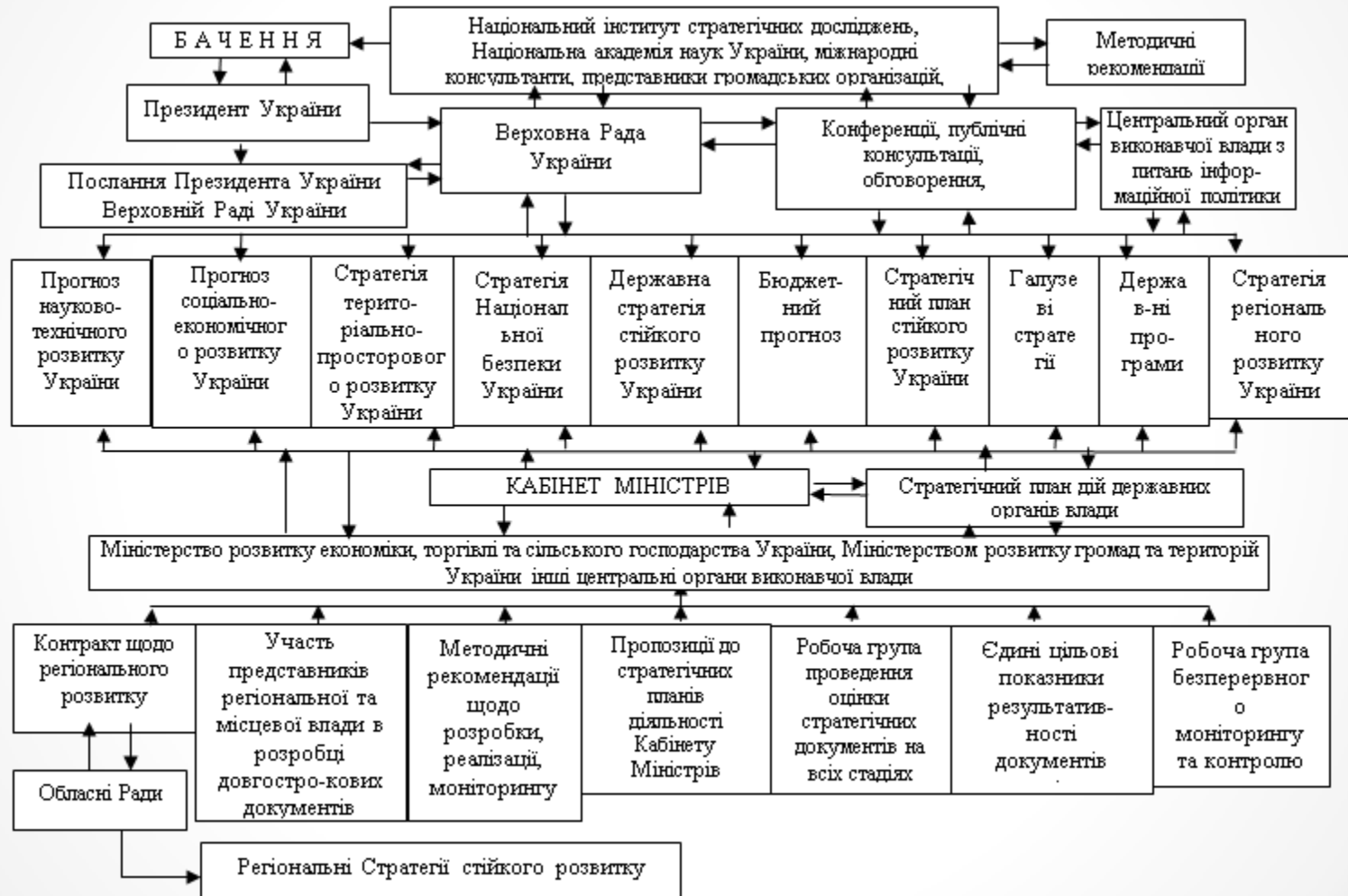
- модель розвитку, обґрунтування національних цілей та пріоритетів розвитку країни;
- систему державного стратегічного управління;
- систему документів стратегічного управління, яка має розроблятися на далеко-, довго-, середньо- та короткострокову перспективу на державному, регіональному та місцевому рівні;
- основні елементи та зміст базових стратегічних документів;
- обов'язковість та строки розробки єдиної методичної бази;
- учасників стратегічного управління, їх повноваження та відповідальність;
- ресурсне забезпечення та можливі джерела фінансування стратегічних документів;
- взаємозв'язок бюджетної політики із стратегічними орієнтирами країни;
- єдиний координаційний центр державного стратегічного планування, прогнозування, узгодження напрямків розвитку і змісту стратегічних документів;
- єдиний орган стратегічної експертизи;
- порядок моніторингу та оцінка впливу документів державного стратегічного управління;
- порядок оприлюднення проектів стратегічних документів, публічного обговорення та внесення з урахуванням пропозицій;
- порядок затвердження базових стратегічних документів;
- зв'язки з діючими законодавчими актами;
- порядок інвентаризації, експертної оцінки та адаптація вже діючих стратегічних документів.

Слайд 11

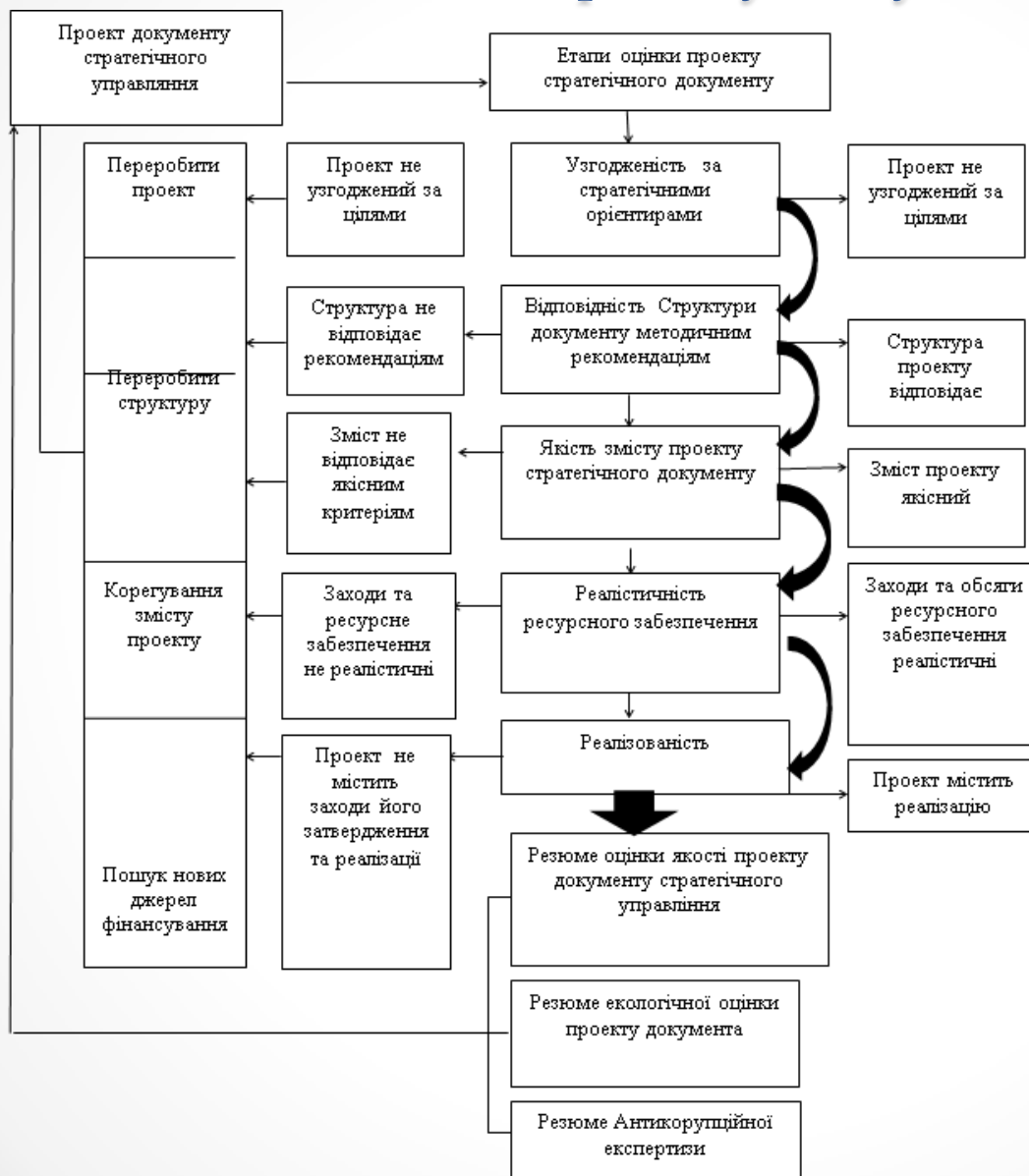
Система документів стратегічного управління України

Функціональна схема підготовки національних документів стратегічного управління

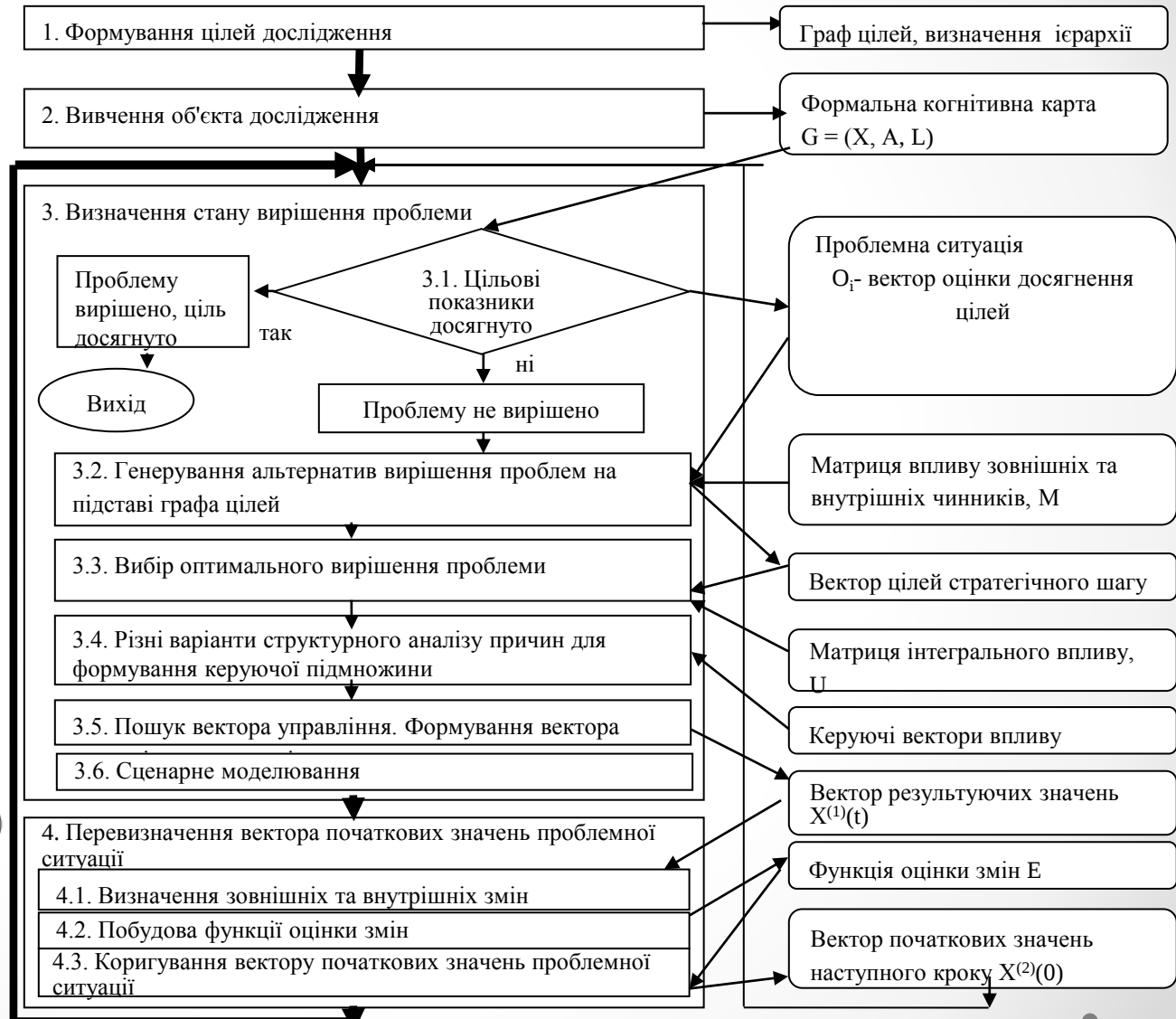
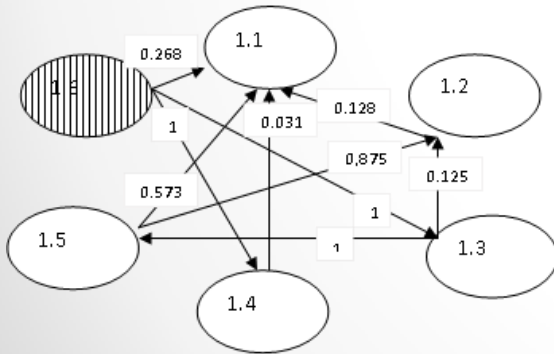

Етапи оцінки проекту документу стратегічного управління

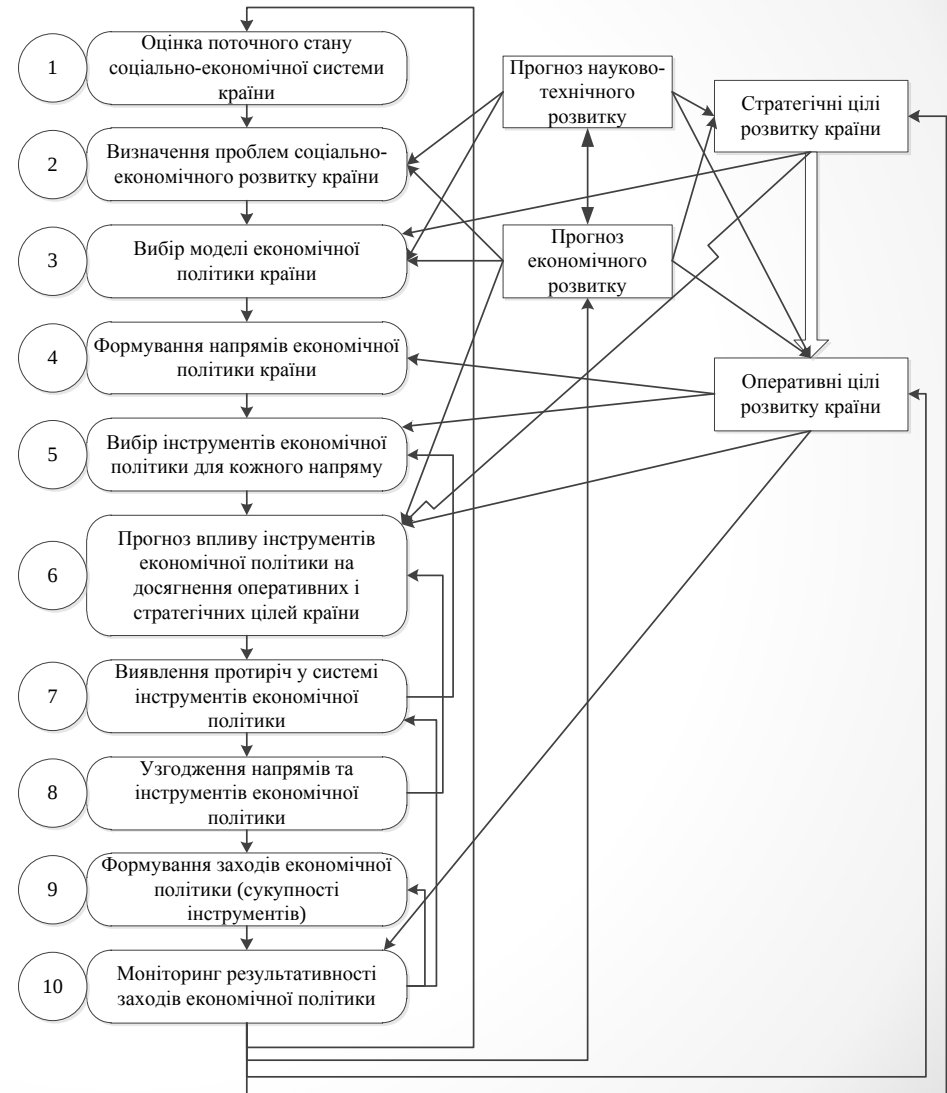
9. Методичний підхід до визначення цілей розвитку на основі структуризації проблем

застосування когнітивних карт взаємозв'язку проблем дозволяє виділити пріоритетні проблеми та відповідні головні цілі, підцілі та підзадачі розвитку країни (сектору, регіону тощо)

10. Концептуальні положення формування стратегічно орієнтованої економічної політики

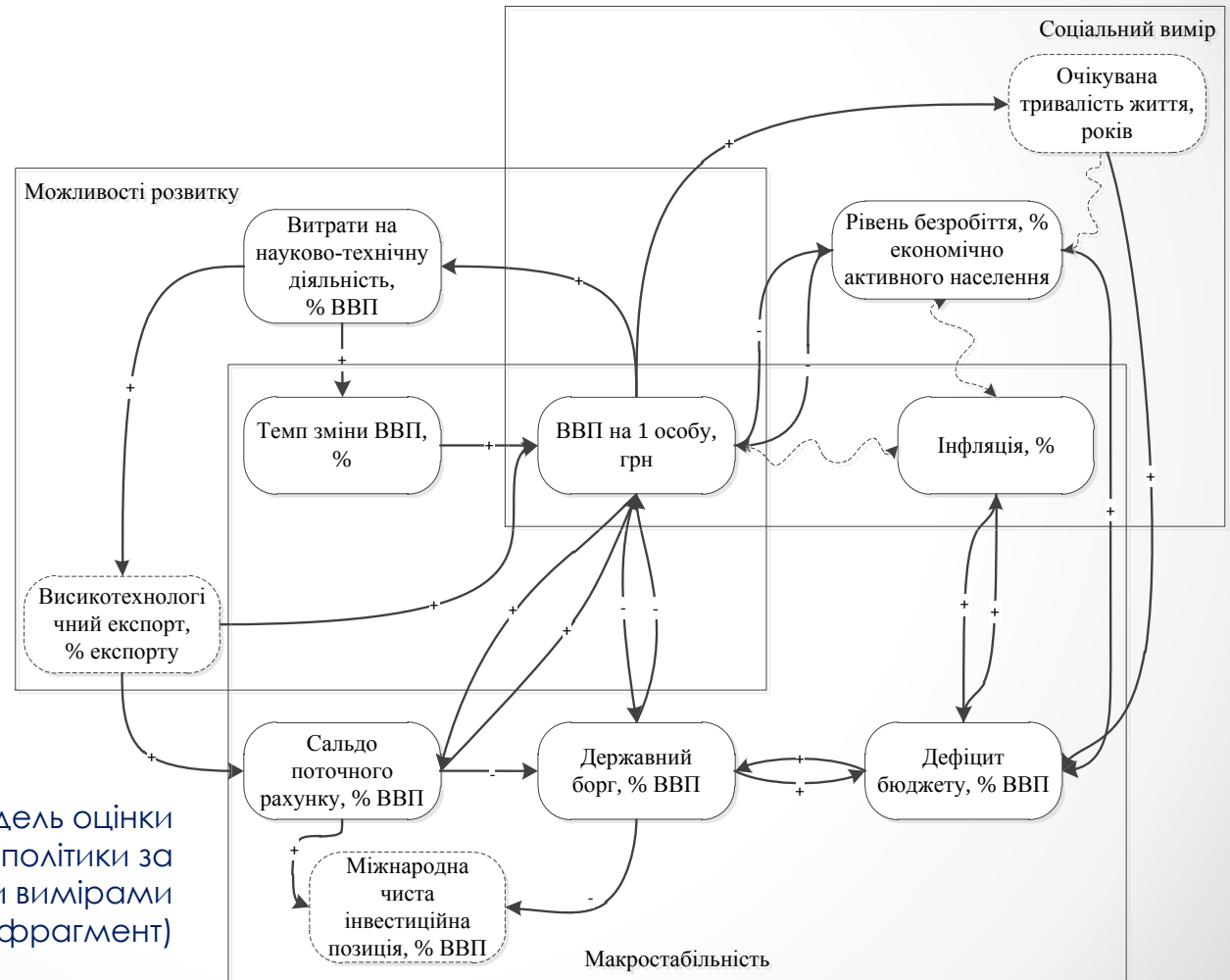
1. Економічна політика має бути не ситуативною, а стратегічно орієнтованою для забезпечення досягнення цілей економічного розвитку.
2. Стратегування є основою формування ефективної економічної політики і встановлює пріоритет довгострокового розвитку країни перед поточними завданнями і тимчасовими досягненнями.
3. Передумовою розробки ефективної економічної політики є прогноз науково-технічного та економічного розвитку.
4. Економічна політика забезпечує реалізацію стратегії економічного розвитку країни через сполучення інструментів впливу на суб'єктів господарювання залежно від поточного стану економічної системи, прогнозу, отриманих результатів

11. Методичний підхід до формування системи критеріїв якості економічної політики

оцінка рівня досягнення стратегічних цілей та забезпечення можливостей подальшого розвитку країни поряд із виконанням вимог макроекономічної стабільності, що дозволяє здійснювати оцінку результативності економічної політики та визначати напрямки її коректування за необхідності

Когнітивна модель оцінки економічної політики за різними вимірами (фрагмент)

Динаміка діапазонів значень критеріїв макроекономічної стабільності за країнами ОЕСР та ЄС

Роки	Діапазон	Темп зміни ВВП, %	ВВП за ПКС_на 1 особу, дол.	Інвести ції, % ВВП	Валове накопичен- ня основно- го капіталу, % ВВП	Інфляці я, %	Імпорт, % ВВП	Екс- порт, % ВВП	Безробіт- тя, % економіч но активного населення	Валовий державний борг, % ВВП	Баланс рахунку поточ- них опера- цій, % ВВП
1980	максимальне	9,48	17 198	39,05	39,10	188,57	80,82	87,71	11,50	76,36	3,82
	середнє	2,62	9 052	27,73	23,28	24,69	32,34	29,99	4,68	37,40	-3,12
	мінімальне	-6,00	2 191	19,03	12,45	4,43	10,26	5,16	0,21	10,89	-10,56
1992	максимальне	11,13	42 134	38,49	37,79	199,21	81,06	96,71	18,35	133,93	11,30
	середнє	1,26	17 148	22,67	20,89	17,31	32,17	32,25	7,93	58,28	-0,64
	мінімальне	-8,77	6 008	14,50	11,04	0,52	7,64	9,68	1,63	12,21	-8,95
2000	максимальне	10,57	65 337	32,94	36,68	40,71	123,47	148,48	20,59	137,89	14,75
	середнє	4,81	23 467	24,14	23,39	6,01	41,94	42,44	8,28	49,18	-0,85
	мінімальне	1,21	7 483	18,63	13,24	-0,75	9,20	10,62	1,82	5,11	-10,80
2005	максимальне	10,70	79 534	35,14	38,83	8,72	136,10	161,68	17,75	176,78	16,23
	середнє	3,98	29 411	24,84	23,33	3,03	44,87	44,88	7,74	48,62	-1,51
	мінімальне	0,60	11 660	17,42	13,23	-0,75	12,50	10,00	2,58	4,55	-15,77
2009	максимальне	2,82	86 923	28,57	35,45	7,49	131,90	164,07	17,86	201,04	10,73
	середнє	-4,73	32 629	21,25	20,86	1,63	42,28	44,50	8,63	57,18	-0,36
	мінімальне	-14,81	15 049	12,37	5,58	-2,52	11,97	11,01	3,27	5,82	-12,35
2016	максимальне	7,35	103 393	37,87	36,27	8,53	186,16	221,27	23,55	235,59	9,42
	середнє	2,53	40 308	21,97	23,68	1,39	50,67	54,90	7,58	69,03	1,72
	мінімальне	-0,24	19 370	10,61	9,54	-0,53	14,69	11,89	3,01	9,42	-5,22

12. Положення обґрунтування вибору інструментарію економічної політики в Україні як засобу реалізації стратегії розвитку

- *Підпорядкуванні цілям.* Вибір інструментів економічної політики, так само як і вибір моделі економічної політики, визначається цілями розвитку економіки країни.
- *Наукове обґрунтування.* Множина існуючих інструментів економічної політики формується під впливом розвитку економічної науки та практики.
- *Реальність.* Вибір інструментів економічної політики повинен відповідати реальним можливостям економічної системи держави.
- *Прогнозованість результатів.* Як і для економічної політики у цілому, вибір інструментів економічної політики має обґрунтовуватися прогнозом їх впровадження у економіці.
- *Узгодженість інструментів.* Економічна політика реалізується шляхом здійснення у певній послідовності заходів, кожен з яких включає декілька узгоджених інструментів економічної політики за різними напрямками.
- *Адаптивність.* Вибір інструментів економічної політики не є одномоментним актом, а ітеративним процесом, який відбувається під впливом змін зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування економічної системи країни.

ВПРОВАДЖЕННЯ та ОПРИЛЮДНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

- впровадження: Комітет з питань промислової політики та підприємництва Верховної Ради України; Об'єднання підприємців і промисловців в Харківській області – регіональне відділення ВГО УСПП
- усього публікацій -28, з них
 - монографій – 5;
 - статей: у журналах, індексованих Web of Science – 2, у зарубіжних журналах – 5, у фахових журналах – 11;
 - тези конференцій: зарубіжних – 1, міжнародних науково-практичних в Україні – 7
- свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір – 2.